

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ QUẢN LÝ XÃ HỘI TRONG NHỮNG TÌNH HUỐNG BẤT THƯỜNG Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

*Nguyễn Mạnh Kháng**

Tình huống bất thường trong xã hội được hiểu là tất cả các hoàn cảnh đặc biệt do tác động của các yếu tố tự nhiên hoặc xã hội (theo nghĩa rộng), có tác động tiêu cực gây ra hoặc đe dọa gây ra những hậu quả nghiêm trọng đối với xã hội, khiến cho việc quản lý xã hội theo cách bình thường không có hoặc ít có hiệu quả. Ở nước ta, các tình huống bất thường nảy sinh do tự nhiên như thiên tai, dịch bệnh, sự cố môi trường xảy ra trong thời gian qua đã gây thiệt hại rất lớn. Bên cạnh đó, những tình huống bất thường nảy sinh do tác động của các yếu tố xã hội cũng đang có những tác động tiêu cực không nhỏ đến đời sống xã hội, gây nhiều khó khăn cho việc quản lý của Nhà nước. Để nâng cao hiệu quả quản lý xã hội trong những tình huống bất thường do tác động của các yếu tố xã hội thì cần phải có các giải pháp phù hợp. Đây là những nội dung chính sẽ được đề cập trong bài viết này.

1. Nâng cao nhận thức về tình huống bất thường và quản lý xã hội trong những tình huống bất thường

Thực tiễn quản lý xã hội ở nước ta cho thấy, mặc dù chúng ta đã có khá nhiều kinh nghiệm đối phó với các tình huống bất thường trong xã hội, nhưng kết quả đạt được không phải lúc nào cũng như mong muốn. Đây là hệ quả của nhiều nguyên nhân khác nhau, trong đó, một nguyên nhân quan trọng là chúng ta chưa xây dựng được một hệ thống lý luận cần thiết về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường đủ để hướng dẫn thực tiễn. Hiện nay, trước yêu cầu

của phát triển xã hội, việc nghiên cứu lý luận về tình huống bất thường và quản lý xã hội trong những tình huống bất thường trở nên bức thiết hơn lúc nào hết.

Nghiên cứu về tình huống bất thường và quản lý xã hội trong những tình huống bất thường cần được triển khai cả về chiều sâu lẫn chiều rộng với quy mô tầm cỡ quốc gia. Về nội dung, trước hết cần tập trung làm rõ những vấn đề sau:

- Nhận diện tình huống bất thường: Đặc điểm, hình thức, mức độ nghiêm trọng, diễn biến, phân loại;
- Hệ quả của tình huống bất thường: Hệ quả trực tiếp, gián tiếp;
- Nguyên nhân và điều kiện của tình huống bất thường: Nguyên nhân trực tiếp, gián tiếp, cơ bản, thứ yếu;
- Dự báo về tình huống bất thường;
- Các giải pháp quản lý xã hội trong những tình huống bất thường.

2. Xây dựng một chiến lược về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường

Các quốc gia đều xây dựng cho mình chiến lược đối phó với “tình trạng khẩn cấp”, tức là tình huống bất thường ở mức rất nghiêm trọng. Nhưng thực tế chỉ ra rằng không phải lúc nào cũng dễ dàng ban bố “tình trạng khẩn cấp”, trong khi đó, những tình huống bất thường ở mức độ ít nghiêm trọng hơn “tình trạng khẩn cấp” lại thường xuyên xảy ra. Mặt khác, kinh nghiệm thế giới cho thấy, cũng chính từ những tình huống bất thường ít nghiêm trọng này, nhiều trường hợp đã dẫn đến những hậu quả không lường, thậm chí cả sự thay đổi chế độ chính trị. Vì vậy, cùng với “tình trạng khẩn cấp”,

PGS.TS. Luật học, Viện Nhà nước và Pháp luật

cần có chiến lược quản lý xã hội trong những tình huống bất thường ở các mức độ khác nhau. Chiến lược này cần được xây dựng trên cơ sở phân loại tình huống bất thường và nó là cơ sở cho sự chuẩn bị ứng phó về mọi mặt khi có tình huống bất thường xảy ra.

3. Nâng cao vai trò xã hội của Nhà nước, đảm bảo sự lãnh đạo của Đảng

Cùng với sự phát triển xã hội, vai trò xã hội của Nhà nước ta ngày càng được tăng cao, đáp ứng ngày càng tốt hơn yêu cầu của phát triển xã hội. Vai trò này của Nhà nước được thể hiện ở đường lối, chính sách phát triển xã hội bên cạnh đường lối phát triển kinh tế. Tuy nhiên, trong thời gian qua, vì nhiều lý do khác nhau, sự phát triển về kinh tế và xã hội đã có sự mất cân đối, chưa hợp lý. Nhiều mục tiêu kinh tế phát triển khá dễ dãi, trong khi đó nhiều mục tiêu xã hội quan trọng không được đảm bảo. Đây cũng là một trong những nguyên nhân dẫn đến tình trạng xã hội bất ổn, là mầm mống bùng nổ tình huống bất thường.

Điều tra, khảo sát về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường thời gian qua cho thấy, đại bộ phận các tình huống bất thường có nguồn gốc xã hội thường là bắt đầu từ những mâu thuẫn mang tính kinh tế, xã hội, tôn giáo, dân tộc, dòng họ, rất ít các trường hợp phát sinh từ mâu thuẫn chính trị-xã hội. Nhưng tồn tại một thực tế là có những lực lượng đối lập luôn tìm cơ hội để lợi dụng các tình huống bất thường, dẫn dắt sự việc chuyển sang mục đích có tính chính trị. Chính vì vậy, đảm bảo sự lãnh đạo của Đảng là điều kiện quan trọng trong quản lý xã hội trong những tình huống bất thường.

4. Sử dụng sức mạnh tổng hợp, phát huy vai trò của các tổ chức xã hội, chính trị - xã hội, tôn giáo, dân tộc, dòng họ trong việc quản lý xã hội trong những tình huống bất thường

Kinh nghiệm khắc phục, hạn chế, giảm nhẹ thiên tai ở nước ta cho thấy, nếu như không có sự tham gia tích cực của quần

chúng nhân dân cũng như các tổ chức xã hội, chính trị-xã hội thì không thể có kết quả như chúng ta đã từng có. Về việc khắc phục những hậu quả xã hội lâu dài do tình huống bất thường để lại, vai trò của lực lượng nói trên cũng vô cùng to lớn, thậm chí có thể nói là không thể thiếu được. Tuy nhiên, vấn đề đặt ra là làm thế nào để huy động được và huy động như thế nào? Điều này cần có những sách lược cụ thể.

Đối với việc quản lý xã hội trong những tình huống bất thường do tác động của các yếu tố xã hội, vai trò của quần chúng nhân dân và các tổ chức xã hội, tôn giáo, dân tộc,... lại càng quan trọng. Điều này được thể hiện trước hết ở chỗ, chính một bộ phận quần chúng nhân dân nào đó bị lợi dụng, kích động, hoặc phản ứng thái quá vì những lý do nào đó là lực lượng chính dẫn đến tình huống bất thường. Vì vậy, nếu không thuyết phục, giải quyết những vướng mắc của họ thì không thể xử lý tình huống bất thường. Mặt khác, phần lớn các mâu thuẫn dẫn đến tình huống bất thường là mâu thuẫn mang tính chất kinh tế, tôn giáo, dân tộc, dòng tộc, do đó, việc huy động chính các tổ chức có liên quan tham gia giải quyết tình huống bất thường sẽ đem lại hiệu quả cao.

5. Kết hợp một cách hài hòa các giải pháp cơ bản lâu dài với các giải pháp tình thế, giữa các biện pháp quản lý truyền thống với các biện pháp bất thường

Đối với các tình huống bất thường do tác động của các yếu tố xã hội thì mục tiêu đầu tiên của quản lý là xử lý bản thân tình huống bất thường. Nghiên cứu nguyên nhân của các tình huống bất thường do tác động của các yếu tố xã hội cho thấy, những mâu thuẫn dẫn đến tình huống bất thường thường là tích tụ dần, khi đạt đến một mức độ nhất định và có những điều kiện thuận lợi mới bùng phát thành tình huống bất thường. Mặt khác, khi tình huống bất thường xảy ra, chúng luôn để lại hai loại hệ quả mà quản lý phải giải quyết: Hậu quả trực tiếp và hậu quả lâu dài. Như vậy, rõ ràng là muốn giải quyết triệt để

các tình huống bất thường, cần phải có những giải pháp cơ bản, lâu dài, nhưng đồng thời cũng phải có những giải pháp khẩn cấp, tình thế. Các giải pháp lâu dài có thể là các giải pháp lồng ghép trong đường lối, chính sách phát triển mọi mặt của đất nước, trong chính sách xây dựng Đảng, xây dựng đội ngũ cán bộ,... Các giải pháp tình thế có thể được xây dựng trong chiến lược quản lý xã hội trong những tình huống bất thường,...

Tình huống bất thường đòi hỏi phải có các biện pháp bất thường, vì vậy, cần dự liệu trước những biện pháp bất thường để áp dụng trong những tình huống bất thường. Nội dung và thủ tục áp dụng các biện pháp này được xây dựng tùy thuộc vào loại, hình thức, mức độ nghiêm trọng của tình huống bất thường.

6. Hoàn thiện hệ thống pháp luật về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường

Xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa đang là một mục tiêu quan trọng trong chiến lược phát triển xã hội của ta, vì vậy, việc quản lý xã hội trong những tình huống bất thường cũng cần phải được thực hiện trên cơ sở pháp lý vững chắc. Như trên đã nói, đối với tình trạng khẩn cấp thì pháp luật nước ta đã có một số quy định làm cơ sở cho việc áp dụng các biện pháp khẩn cấp để quản lý xã hội, nhưng những tình huống bất thường chưa đến mức phải ban bố tình trạng khẩn cấp thì chưa được quy định trong luật. Điều này gây khó khăn cho việc áp dụng các biện pháp đặc biệt trong tình huống bất thường, vừa không đảm bảo được yêu cầu của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa. Vì vậy, hoàn thiện các quy định của pháp luật về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường cũng là một nhiệm vụ cấp bách.

7. Một số giải pháp cụ thể

- Xây dựng chiến lược phát triển bền vững cân đối, hợp lý giữa kinh tế, xã hội và môi trường và kiên định thực hiện đường lối

đó. Trong quá trình xây dựng đất nước thời gian qua, có thể nhận thấy khá rõ sự mất cân đối giữa phát triển kinh tế với phát triển xã hội và bảo vệ môi trường. Nhiều mục tiêu kinh tế được đề ra và thực hiện một cách khá dễ dãi gây nhiều hậu quả đáng tiếc, trong khi đó việc thực hiện các mục tiêu xã hội rất vất vả với chất lượng còn hạn chế, môi trường bị huỷ hoại nghiêm trọng. Đây chính là sự bất thường giữa phát triển kinh tế và phát triển xã hội, đồng thời tiềm ẩn nhiều nguy cơ xảy ra những tình huống bất thường.

- Nghiên cứu sửa đổi các chính sách, pháp luật chưa phù hợp với thực tiễn, như chính sách về nông nghiệp, nông thôn và nông dân, chính sách đối với đồng bào dân tộc, pháp luật đất đai,...

- Nghiên cứu ban hành các quy định về quản lý xã hội trong những tình huống bất thường.

- Củng cố, hoàn thiện bộ máy nhà nước ở địa phương, nâng cao hiệu lực, hiệu quả, kiên quyết đấu tranh đẩy lùi tham nhũng, quan liêu, xử lý nghiêm minh các vi phạm quyền dân chủ, củng cố niềm tin của nhân dân vào Đảng và Nhà nước.

- Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, nâng cao hiệu quả hoạt động của các tổ chức chính trị-xã hội, các tổ chức xã hội, đoàn thể quần chúng, đặc biệt là tổ chức Công đoàn, Hội nông dân, Hội cựu chiến binh, Hội phụ nữ, Đoàn thanh niên.

- Thực hiện tốt hơn nữa chính sách dân tộc, chính sách tôn giáo.

- Tuyên truyền, giáo dục quần chúng nhân dân, phát huy dân chủ, kịp thời giải quyết tốt các khiếu nại, tố cáo của nhân dân.

- Nâng cao cảnh giác đối với những âm mưu phá hoại dưới nhiều hình thức của các thế lực thù địch.

- Xây dựng sách lược và chuẩn bị tốt lực lượng để xử lý kịp thời các điểm nóng xã hội.